https://doi.org/10.5281/zenodo.18173955

Z Balkánu Končinami skoro na Hlaváčky

A botanical field trip to the southern surroundings of Rožnov pod Radhoštěm town

Veronika Kalníková, František Šulgan & Aneta Valasová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36, CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: v.kalnikova@seznam.cz, frantisek.sulgan@aopk.gov.cz, aneta.valasova@aopk.gov.cz

Abstract: The excursion to the surroundings of Rožnov pod Radhoštěm (Moravia, Czech Republic) took place on May 17, 2025. The route of the botanical and geological field trip led through the part of Rožnov known as Balkán, across Končiny to Rysová Mt., where it was terminated due to unfavourable weather conditions. We passed through a mosaic of meadows, fields, oak-hornbeam forests, small wetlands, and abandoned quarries preserving traces of the Tertiary Sea – menilite rock outcrops with fossil fish remains. In total, 126 taxa of vascular plants were recorded. *Ononis arvensis*, a species that reflects the historical use of today's mown meadows as grazed pastures, was one of the rarer species recorded during the field trip.

Keywords: fossils, intensively managed meadows, menilite layers, quarry, rock outcrops, vascular plants

Nomenklatura a kategorie ohrožení: Grulich 2017, Kaplan et al. 2019

Druhá exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS v roce 2025 se uskutečnila v sobotu 17. května a byla zaměřena na flóru, geologické a paleontologické zajímavosti jihovýchodní části Rožnova pod Radhoštěm. Trasa exkurze vedla z části Rožnova zvané Balkán přes Končiny směrem na Rysovou horu (554 m n. m.), kde byla nakonec kvůli nepříznivému počasí ukončena. Skupinu účastníků tvořilo deset osob, včetně vedoucích a dvou dětí, odhodlaných prozkoumat místní flóru a pokusit se nalézt zkameněliny ryb.

Exkurzi uvedl František Šulgan už v budově detašovaného pracoviště Správy CHKO Beskydy na Balkáně prezentací o tom, že Rysová hora a její okolí je zařazeno do první zóny CHKO Beskydy, a povídáním o místních geologických a paleontologických zajímavostech. Celé území města Rožnov pod Radhoštěm je součástí CHKO Beskydy, která představuje největší chráněné území v České republice. Z hlediska ochrany přírody je toto území rozčleněno do čtyř zón s rozdílným stupněm ochrany. První zóna, představující nejcennější přírodní partie, zaujímá přibližně 5 % rozlohy katastru města, druhá 27 %, třetí 36 % a čtvrtá zóna, která zahrnuje převážně zastavěné či hospodářsky využívané plochy, 32 %. Rysová hora a její okolí, kam

exkurze směřovala, leží s přibližně 20 hektary právě v první zóně CHKO, tedy v území s nejpřísnějším stupněm ochrany (AOPK ČR 2019). Oblast Rožnova pod Radhoštěm je velmi zajímavá z geologického hlediska. V období třetihor, konkrétně v oligocénu (před 34–23 miliony let), se zde rozkládaly mělké zálivy středoevropského moře. V tehdejším mořském prostředí docházelo k ukládání jemnozrnných usazenin, v nichž byly často pohřbívány kostry ryb, žraloků a dalších mořských živočichů. V průběhu geologického vývoje se tyto sedimenty přeměnily v horniny, které dnes nacházíme v okolí Rožnova, a pozůstatky dávného mořského života se v nich dochovaly dodnes. Výskyty těchto třetihorních ryb jsou vázány na tzv. menilitové vrstvy – křemitovápnité jílovce, které obsahují nekvalitní odrůdu opálu zvanou menilit (Gregorová & Požár 2003, Gürtlerová 2012). Právě tyto horniny, nápadné svým tmavým zbarvením a jemnou vrstevnatostí, jsou v terénu dobře rozpoznatelné a často odkryté v malých opuštěných lomech, jaké jsme navštívili s účastníky exkurze.

Obr. 1. – Nalezená ichnofosilie, která je fosilním záznamem biologické aktivity živočichů; Obr. 2. – Ve spodních partiích Rysové hory převládají úživné psárkové louky, ze kterých se nám ozýval chřástal polní. – Foto V. Kalníková

Vzhledem k nejistým vyhlídkám na počasí jsme se rozhodli více prozkoumat zmíněnou Rysovou horu a nepokračovat až na Díly a Hlaváčky, jak bylo původně v plánu. Vrcholovou část Rysové tvoří převážně hrubě rytmický flyš s jemnozrnnými zelenošedými křemennými pískovci, úbočí a úpatí pak měkčí horniny menilitového souvrství – slínovce, rohovce a jílovce. Na svazích, v oněch měkčích vrstvách, se nacházejí dva již opuštěné lomy (Gürtlerová 2012). K prvnímu lomu jsme se kvůli oplocené pastvině a strachu

ze šíření slintavky a kulhavky nedostali. Druhý lom už ale byl přístupný, a tak započalo hledání fosilií. Ze zdejších menilitových břidlic jsou udávány nálezy třetihorních ryb rodů *Lepidopus*, *Glossanodon* nebo *Palaeogadus* (Gregorová & Požár 2003). Ani po rozbití několika nadějně vyhlížejících, správně vrstvených sedimentů jsme nic nenalezli. Někteří účastnící se ale nehodlali vzdát a pár vzorků s jistým potenciálem si vzali s sebou do batohů na pozdější domácí prozkoumání. V lomu jsme sice paleontologicky neuspěli, nicméně nedaleko pískovcových skal a balvanitých rozpadů na Rysové hoře našel František Šulgan pěknou ichnofosilii – tj. kámen s fosilizovanými stopami po činnosti organismů (obr. 1).

Louky, kterými jsme stoupali, byly botanicky málo zajímavé – převládaly živinami bohaté, druhově chudé psárkové porosty (obr. 2), které však zaujaly chřástala polního, jenž se nám z nich začal ozývat. Pestřejší byly horní části již vegetačně ovsíkových luk (obr. 3). Ojediněle zde rostl tužebník obecný (*Filipendula vulgaris*) a vzácná jehlice rolní (*Ononis arvensis*), vázaná v ČR především na severovýchodní Moravu. Na drobných prameništích jsme pozorovali nakvétající pcháč potoční (*Cirsium rivulare*), ostřici prosovou (*Carex panicea*), o. obecnou (*C. nigra*) a o. bledavou (*C. pallescens*). Spíše u lesních okrajů rostla bukvice lékařská (*Betonica officinalis*), preferující těžké jílovité a střídavě vysychavé půdy. Orchideje se nám, i přes snahu některých účastníků, najít nepodařilo.

Podrost zachovalejších fragmentů dubohabřin na jižní straně pod vrcholem Rysové hory (obr. 4.) tvořily hajní druhy – hrachor jarní (*Lathyrus vernus*), mařinka vonná (*Galium odoratum*), pryšec mandloňovitý (*Euphorbia amygdaloides*), bika bělavá (*Luzula luzuloides*), ostřice prstnatá (*Carex digitata*) a strdivka nicí (*Melica nutans*). Mezi balvanitými rozpady rostl samorostlík klasnatý (*Actaea spicata*), druh preferující hlubší půdy. Na pestrou geologii lokality ukazovaly rostliny s různými ekologickými nároky – svízel lesní (*Galium sylvaticum*) a pryšec sladký (*Euphorbia dulcis*) indikovaly bazičtější podklad, brusnice borůvka (*Vaccinium myrtillus*), pstroček dvoulistý (*Maianthemum bifolium*) či metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*) zase kyselý. V lesním lemu jsme zaznamenali další východní prvek naší flóry – čistec alpínský (*Stachys alpina*). Z Rysové udávaný kruštík modrofialový (*Epipactis purpurata*; např. Šulgan 1999) by bylo nutné hledat na severních svazích a především později v sezóně.

Exkurzi jsme zakončili u tůně, kde jsme pozorovali čolky obecné a ukázali si některé vodní a mokřadní rostliny v jejím okolí. Diskutovali jsme, jak se nejlépe zbavit expanzivního orobince širolistého (*Typha latifolia*; Axmanová et al. 2024), který ji zarůstal. Cestou zpět na Balkán jsme zapsali ještě pár spíše běžných druhů rostlin.

Obr. 3. – Se stoupající nadmořskou výškou ubývá psárky, přibývá bylinných druhů a společenstvo přechází v druhově bohatší ovsíkové louky; Obr. 4. – Balvanité rozpady pod vrcholem Rysové hory. – Foto V. Kalníková

Použité zdroje

AOPK ČR (2019): Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Beskydy na období 2019–2028. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, Ministerstvo životního prostředí, Praha].

Axmanová I., Chytrý K., Boublík K., Chytrý M., Dřevojan P., Ekrtová E., Fajmon K., Hájková P., Härtel H., Hejda M., Horáková V., Jongepier J. W., Kalníková V., Kaplan Z., Koutecký P., Lustyk P., Pergl J., Prach K., Pyšek P., Sádlo J., Vojík M. & Těšitel J. (2024): Catalogue of expansive plants of the Czech Republic. – Preslia 96: 299–327.

Gregorová R. & Požár M. (2003): Rybí fauna menilitového souvrství (střední oligocén) na nové lokalitě Rysova hora (Rožnov pod Radhoštěm). – Acta Musei Moraviae, Scientiae geologicae 88: 191–206.

Grulich V. (2017): Červený seznam cévnatých rostlin ČR. – Příroda 35: 75–132.

Gürtlerová P. (2012): Rysová – příkrovová troska. Databáze významných geologických lokalit: 3437 [online]. – URL: http://lokality.geology.cz/3437 (navštíveno 12. 10. 2025).

Kaplan Z., Danihelka J., Chrtek J. jun., Kirschner J., Kubát K., Štech M. & Štěpánek J. [eds] (2019): Klíč ke květeně České republiky. Ed. 2. – Academia, Praha.

Šulgan M. (1999): Orchideje Rožnova a blízkého okolí. Závěrečná zpráva SOČ. ZO ČSOP 76/08 Rožnov pod Radhoštěm. – Ms. [Depon. in: AOPK ČR, RP Moravskoslezské, Správa CHKO Beskydy, Rožnov pod Radhoštěm].

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavily V. Kalníková a A. Krausová)

Seznam lokalit

1. 80a. Vsetínská kotlina, 6574b, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): psárková louka podél ulice Na Vyhlídce, cca 1 km SSZ od vrcholu Rysové hory (554 m.), 49°27'03,0"N, 18°08'47,3"E, 409 m n. m.
2. 80a. Vsetínská kotlina, 6574d, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): dubohabřina a

navazující lesní lemy s přechody v ovsíkové louky, cca 650 m SZ od vrcholu Rysové hory (554 m), 49°26'39,9"N, 18°08'31,9"E, cca 460 m n. m.

3. 80a. Vsetínská kotlina, 6574d, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): luční prameniště 49°26'31.6"N, 18°08'42.6"E, cca 385 m Z od vrcholu Rysové hory (554 m), 495 m n. m.
4. 80a. Vsetínská kotlina, 6574d, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): smíšené lesní porosty v okolí vrcholu Rysové hory (554 m), 49°26'31,2"N, 18°09'00,9"E, 554 m n. m.
5. 80a. Vsetínská kotlina, 6574d, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): tůň a její blízké okolí, 160 m JZ od vrcholu Rysové hory (554 m), 49°26'26,2"N, 18°08'58,7"E, 520 m n. m.
6. 80a. Vsetínská kotlina, 6574d, Rožnov pod Radhoštěm (distr. Vsetín): lesní a luční porosty cestou dolů k Balkánu, červená turistická stezka, 49°26'29,1"N, 18°08'51,9"E – 49°26'59,1"N, 18°08'30,4"E, cca 490 m n. m.

cévnaté rostliny

Abies alba (LC/C4a): 4; *Acer negundo*: 6; *A. pseudoplatanus*: 2; *Achillea millefolium* agg.: 2; *Acorus calamus*: 5; *Actaea spicata*: 4; *Aegopodium podagraria*: 6; *Ajuga reptans*: 2; *Alchemilla* sp.: 2; *Alisma plantago-aquatica*: 5; *Alliaria petiolata*: 2; *Alopecurus pratensis*: 1; *Anemone nemorosa*: 2, 6; *Anthoxanthum odoratum*: 1; *Anthyllis vulneraria*: 6; *Arabidopsis thaliana*: 1; *Arrhenatherum elatius*: 2; *Asarum europaeum*: 2; *Avenella flexuosa*: 4;

Betonica officinalis: 2; *Brachypodium sylvaticum*: 2; *Bromus hordeaceus*: 1;

Calamagrostis epigejos: 6; *Campanula patula*: 2; *Carex digitata*: 4; *C. hirta*: 1,3; *C. leporina*: 3; *C. nigra*: 3, 5; *C. pallescens*: 3; *C. panicea*: 3; *C. remota*: 5; *C. sylvatica*: 2; *Carpinus betulus*: 2, 4; *Centaurea jacea* agg.: 2; *Cerastium arvense*: 1; *C. holosteoides*: 1, 2; *Chaerophyllum aromaticum*: 2; *Circaea lutetiana*: 2; *Cirsium rivulare*: 2, 3; *Cornus sanguinea*: 2; *Corylus avellana*: 2, 4; *Crataegus* sp.: 2; *Cruciata laevipes*: 2;

Dactylis glomerata: 1; *Danthonia decumbens*: 2; *Daphne mezereum*: 4; *Dentaria bulbifera*: 2, 4; *Deschampsia cespitosa*: 2; *Dryopteris filix-mas*: 2, 4;

Eleocharis palustris: 3; *Equisetum palustre*: 3; *Euphorbia amygdaloides* (LC/C4a): 4; *E. dulcis*: 2, 4;

Fagus sylvatica: 4; *Festuca rubra* agg.: 1; *Fragaria moschata*: 2; *Frangula alnus*: 4; *Fraxinus excelsior*: 2;

Galeobdolon montanum: 2, 4; *Galium album*: 2, 4; *G. odoratum*: 2; *G. sylvaticum*: 4;

Geranium robertianum: 2; *Geum urbanum*: 2; *Glechoma hederacea*: 1; *Glyceria fluitans*: 5;

Hedera helix: 2, 4; *Holcus lanatus*: 1, 3; *Hypericum maculatum*: 2;

Juncus inflexus: 6;

Knautia arvensis: 2;

Lathraea squamaria: 2; *Lathyrus vernus*: 2, 4; *Leucanthemum vulgare*: 2, 3; *Lotus corniculatus*: 1, 2; *Luzula campestris*: 1; *L. luzuloides*: 4; *Lychnis flos-cuculi*: 2; *Lysimachia nemorum*: 5; *L. vulgaris*: 3, 5; *Lythrum salicaria*: 5;

Maianthemum bifolium: 4; *Melampyrum pratense*: 6; *Melica nutans*: 6; *Mentha longifolia*: 5; *Mercurialis perennis*: 2, 4;

Ononis arvensis (VU/C3): 2; *Oxalis acetosella*: 4;

Pimpinella saxifraga: 2; *Pinus sylvestris*: 4; *Plantago lanceolata*: 2; *Poa pratensis*: 1; *Polygonatum multiflorum*: 2, 4; *Potentilla anserina*: 2; *P. erecta*: 6; *Prenanthes purpurea*: 4; *Primula*

elatior: 2; *Prunella vulgaris*: 2; *Prunus avium*: 2; *P. padus* 2; *Pteridium aquilinum*: 5, 6;
Quercus robur: 4;
Ranunculus acris: 1; *Rhinanthus minor*: 2, 3; *Rubus idaeus*: 2; *Rumex acetosa*: 1, 2;
Salix caprea: 2; *Sambucus nigra*: 2, 4; *Sanicula europaea*: 4; *Scirpus sylvaticus*: 5; *Sedum hispanicum*: 1; *Sorbus aucuparia*: 4; *Stachys alpina* (NT/C3): 5; *Symphytum officinale*: 1, 6;
Taraxacum sect. *Taraxacum*: 1; *Tilia cordata*: 2; *Trifolium medium*: 2; *T. repens*: 1; *T. pratense*: 1; *Trisetum flavescens*: 2; *Typha latifolia*: 5;
Ulmus glabra: 4; *Urtica dioica*: 2;
Vaccinium myrtillus: 4; *Veronica beccabunga*: 6; *V. chamaedrys*: 1; *V. serpyllifolia*: 2; *Viburnum opulus*: 2; *Vicia sepium*: 1; *Viola reichenbachiana*: 2.